

Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Випуск 22. - Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2014. - Том 2 (економічні науки). – С. 269-274.

УДК 657

Шевчук О.А.

к.е.н., старший викладач кафедри обліку у виробничій сфері,

Тернопільський національний економічний університет

ВІДОБРАЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЇЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ ДО МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ

Досліджено тенденції розвитку та проблеми ефективного управління фінансовими ресурсами методами бухгалтерського обліку. Впровадження наукових рекомендацій дозволить підвищити ефективність обліку фінансової діяльності, її методичне та облікове забезпечення й ефективне управління у сфері фінансового управління.

Ключові слова: облік, фінансова діяльність, підприємство, методи обліку, фінансові витрати, фінансові доходи, управління, фінансування.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань при плануванні фінансових потоків підприємств є оцінка їх ефективності, тобто господарюючий суб'єкт має за мету досягнення максимального позитивного ефекту у вигляді фінансових та не фінансових результатів. Оскільки основним мірилом фінансових результатів підприємства є насамперед його прибутковість, важливим завданням управління розглядається оптимізація прибутків і факторів, що на них впливають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення методології бухгалтерського обліку та звітності про фінансові результати зробили вітчизняні вчені: Ф.Ф. Бутинець, З.В. Гуцайлюк, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, Ю.Я. Литвин, В.Г. Лінник, В.Б. Моссаковський, М.Ф. Огійчук, П.Т.

Саблук, Л.К. Сук, Л.С. Шатковська та інших. Проте ряд проблем, пов'язаних із накопиченням та відображенням у фінансовій звітності інформації про прибутки (збитки), залишаються недостатньо дослідженими та вимагають свого розв'язання з урахуванням галузевих особливостей бухгалтерського обліку. Щодо доходів та прибутків фінансової діяльності, то питання залишається маловивченим.

Постановка завдання. Метою статті є науково-прикладне обґрунтування теоретичних положень і розробка рекомендацій щодо удосконалення методичних засад обліку фінансової діяльності на вимоги управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки попит на фінансову інформацію досить значний. Щоб задовольнити такі різноманітні інформаційні потреби всіх зацікавлених сторін, підприємства повинні конструювати упорядковані потоки фінансової інформації, її систематизоване подання залежно від змісту запиту відповідної групи споживачів з точки зору її корисності. Зокрема, Н.Д. Богоніколос вказує на важливе значення моделі управління у фінансовій діяльності підприємств.

З іншого боку, фінансова інформація, яка є продуктом праці вищого менеджменту підприємства, формується на ґрунті ідеї раціонального управління фінансами. Це об'єктивне за своєю природою переважне право вищого менеджменту підприємства формувати фінансову інформацію безперечно нехтує інтересами інших користувачів, що є головною причиною появи асиметрії фінансової інформації, на думку Т.Г. Камінської.

У процесі аналізу показників фінансової звітності щодо здійснення грошових потоків від фінансової діяльності слід обґрунтувати, що збільшення виручки від доходів за цим видом діяльності прямо, а за іншими видами діяльності опосередковано перевищить приріст витрат. Зусилля обліку для забезпечення потреб фінансового менеджменту значною мірою спрямовані на те, щоб виявити зайві з погляду їх вартості та корисності для споживачів параметри діяльності. Щодо організації системи фінансової діяльності це означає, що вона повинна забезпечувати менеджмент такою потрібною

інформацією, яка порівняно з вартістю її отримання приносить значний управлінський ефект. Зразок здійснення такого аналізу за даними бухгалтерського обліку та фінансової й іншої звітності приведено на рис. 1.

Даний аналіз розглядається як один з найефективніших інструментів скорочення втрат, оптимізації фінансових ресурсів за складом та структурою. В процесі аналізу досліджуються всі без винятку складові фінансової діяльності.

Доцільно зауважити, що аналіз може проводитися не тільки стосовно суб'єкта господарювання, а також у розрізі окремих структурних підрозділів, тоді використовують аналітичні дані чи дані управлінського обліку. На практиці аналіз, як правило, комбінується з іншими методами контролю.

Рівень аналітичної системи	Етап облікового процесу	Завдання, що вирішуються
Перший	Первинний облік	Підготовка і фіксація первинних даних щодо фінансових ресурсів Аналіз, контроль і коригування первинної інформації
Визначення фактичного стану об'єкта а) Збір інформації б) Характеристика функцій	Підготовчі заходи а) Вибір об'єктів б) Постановка кількісних цілей	Перевірка фактичного стану а) Перевірка якості виконання функцій б) Перевірка обґрунтованості витрат і доходів
Другий	Поточний облік	Систематизація і узагальнення первинної інформації на рахунках обліку; контроль результатів систематизації; усунення помилок, виявлених у процесі контролю.
Третій	Зведений облік а) Перевірка можливості реалізації б) Перевірка стратегій і ефективності	Формування інформації для управління фін. діяльністю Прийняття рішення щодо впровадження а) Вибір рішення б) Рекомендації щодо реалізації

Рис. 1. Етапи проведення аналізу показників фінансової діяльності за системою обліку та звітності [1]

Місце бухгалтерської звітності в системі прийняття рішень є предметом розгляду О.Є. Шмигель [2, с. 193] та інших дослідників. Вимоги щодо потреб різних користувачів спричиняють побудову фінансової інформації на певних принципах, які встановлюються на об'єктивних аргументах для максимального задоволення інтересів всіх користувачів.

Формування Звіту про фінансові результати визначається важливістю ефективного управління підприємством, що потребує повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки (збитки) за звітний період. З введенням у дію НП(С)БО 2 „Консолідована фінансова звітність” [3] форма звітності про прибутки й збитки суттєво змінилася в напрямі орієнтації на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що розширило можливості не тільки аналізу, а й прогнозування результатів діяльності промислового підприємства, в тому числі й щодо фінансової діяльності.

Так, у Звіті про фінансові результати за НП(С)БО 2 „Консолідована фінансова звітність” інформація про податок на прибуток наводиться лише в статтях звітності, тоді як до 2000 р. існували окремі розділи: платежі до бюджету; затрати і витрати, що враховуються при обчисленні пільг з податку на прибуток; пільговий прибуток, як зазначає Н.В. Прохар [4]. А саме за такими показниками, як нами розглянуто вище, і аналізують ефективність фінансової діяльності та забезпечення її потреб обліковими показниками.

У зарубіжних країнах формат Звіту про прибутки та збитки не встановлений на законодавчому рівні, що передбачає його варіативність та гнучкість при прийнятті рішень. Разом з тим, на практиці використовують дві форми звітності: багато- та одноступеневі. Багатоступенева форма передбачає послідовне визначення фінансового результату, а одноступенева дозволяє визначити чистий прибуток, вираховуючи із загальної суми доходів суму понесених витрат, за дослідженнями Н.В. Прохара [4, с. 99]. Залежно від варіанту подання інформації про витрати Звіт про прибутки та збитки може бути складений за характером або функціями витрат. Звітність за характером витрат передбачає групування витрат за елементами, а

звітність за функціями витрат – за видами діяльності, що передбачає визначення проміжних фінансових результатів. Для фінансової діяльності другий варіант є особливо результативним.

В Україні більшість підприємств, заповнюють багатоступеневий формат Звіту про фінансові результати, в якому витрати згруповано за функціями, малі підприємства складають одноступеневий формат вказаного звіту за характером витрат. Зауважимо, що законодавчо встановлена форма звітності серед науковців викликає як критику, так і підтримку. На нашу думку, інформативність звітності про прибутки та збитки не зменшується при уніфікації її форми, однак перегляду потребує саме склад статей звітності. Навпаки, менталітет вітчизняних економістів, що формувався десятиріччями під впливом адміністративно-планової системи, набагато легше сприймає макет звітності з інструкцією щодо її заповнення, ніж власними силами розроблений варіант звіту. До того ж стандартизація звітності на державному рівні полегшує узагальнення результатів за регіонами країни, галузями господарства тощо, що узагальнено за дослідженням Н.В. Прохар [4].

Як зауважує В.Б. Моссаковський, порівняння показників Звіту про фінансові результати підприємств України свідчить, що: важко порівнювати фінансові результати діяльності підприємств, зокрема малих; використання методики визначення фінансових результатів підприємств передбачає уособлене існування податкового обліку, де застосовується схема визначення прибутку, характерна для малих підприємств. Отже більш доцільною, на думку науковця, є методика складання звітності для малих підприємств [5, с. 10].

Вище наведену пропозицію вважаємо дискусійною, оскільки більшість підприємств, в т.ч. й у сфері фінансової діяльності, інформацію про витрати накопичує за видами діяльності, а не елементами витрат, до того ж удосконалення фінансової звітності не повинно слугувати суто податковим інтересам, які майже в усьому світі формують власну методику визначення доходу до оподаткування, але не завжди ідентичну обліковій.

У цілому, як обґрунтовує С.Ф. Голов, звітність про фінансові результати підприємств України відповідає Четвертій Директиві ЄС. Деякі відмінності пов'язані з більшою деталізацією статей звітності, що не суперечить цій Директиві [6]. Однак звітність для малих підприємств України містить дещо узагальнену інформацію про неопераційні доходи та витрати, що пояснюється, на нашу думку, слабким розвитком фондового ринку, а тому й недостатньою поширеністю фінансових та інвестиційних операцій. Крім того, межа віднесення підприємств до малих в Україні, порівняно з іншими країнами, значно занижена, тому більшість підприємств складають звітність за звичайною формою, що дає змогу і на рівні невеликого за штатом фінансового менеджменту здійснювати логічне управління вилами діяльності, й фінансовою зокрема [7].

Розглядаючи Звіт про фінансові результати, а саме розділ I передбачає послідовне визначення прибутку (збитку) за видами діяльності шляхом порівняння доходів і витрат. Однак, у ньому заходять відображення валовий прибуток (збиток), тобто результат основної діяльності, прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності та надзвичайні доходи і витрати, що дають змогу визначити результат надзвичайної діяльності. Звідси, на переконання С.Ф. Голова, порушується логіка визначення фінансового результату, адже інформація про результати фінансової та інвестиційної діяльності розкривається неповністю. Погоджуємося з тим, що фінансова та інвестиційна діяльність здійснюється невеликою часткою підприємств, у тому числі й аграрних, надзвичайні доходи і витрати становлять також несуттєву питому вагу в загальній величині фінансових результатів. До того ж, порівняння статей звітності про прибутки (збитки) України та визначених Четвертою Директивою ЄС дає змогу зробити висновок, що оскільки до доходу не включають непрямі податки та інші вирахування з доходу, то їх не доцільно наводити у звітності шляхом наступного віднімання. Така позиція врахована при наведенні доходів від неопераційної діяльності.

Беручи до уваги особливий підхід в управлінні фінансовими результатами підприємств, вважаємо за доцільне запропонувати порядок визначення фінансового результату з врахуванням впливу інших об'єктивних факторів. Виходячи з цього, у Звіті про фінансові результати доцільно наводити інформацію про фінансові результати від реалізації фінансових продуктів, від зміни цін, від володіння активами й від впливу інших факторів. Це, у свою чергу, забезпечить послідовне визначення фінансового результату, який відповідно залежить та не залежить від здійснених підприємством операцій щодо реалізації. Крім того, фінансовий результат звітного періоду доцільно відкоригувати, врахувавши помилки минулих періодів, оскільки вони призвели до випадкової зміни розміру фінансових результатів.

Запропонована форма Звіту про фінансові результати спростить порядок розрахунку прибутку й збитку на підприємстві та є більш інформативною для зовнішніх та внутрішніх користувачів бухгалтерської інформації. Зазначені пропозиції мають практичне значення й забезпечать подальше удосконалення методології обліку фінансових результатів.

Висновки. Отже, доцільно зауважити, що нині відсутні узгоджені рекомендації щодо назв показників та їх розрахунку у фінансовій звітності загалом і за видами діяльності зокрема, які б мали координуватися керівними органами України. Така дискусійність може привести до неправильних висновків щодо фінансового ризику та платоспроможності суб'єкта господарювання в Україні та його інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел:

1.Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2002 р. – 240 с.

2.Шмигель О. Є. Формування облікової політики на базі креативного фінансового обліку [Електронний ресурс] \ О.Є. Шмигель. – Джерело доступу: [www.nbuv.gov.ua/portal/soc...3/193 .pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc...3/193.pdf).

3.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність". Затв. наказом Міністерства фінансів

України № 628 від 27.06.2013 , [Електронний ресурс]. – Джерело доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>

4. Прохар Н. В. Напрями вдосконалення звітності про фінансові результати в агроформуваннях [Електронний ресурс] / Н. В. Прохар. – Джерело доступу : mydisser.com/files/10846478.doc.

5. Моссаковський В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : монографія. / В. Б. Моссаковський. – К.: Інтерпрес ЛТД; 2009. – 326 с.

6. Голов С. Ф. Фінансовий облік: підруч. / С. Ф. Голов , В. М. Костюченко, І. Ю. Кравченко , Г. А. Ямборко. – К.: Лібра, 2005, – 976 с.

7. Коваль Н. І. Визначення та облік фінансових результатів діяльності аграрних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгал. облік, аналіз і аудит» / Н. І. Коваль. – К., 2012. – 20 с.

Аннотация. Исследованы тенденции развития и проблемы эффективного управления финансовыми ресурсами методами бухгалтерского учета. Внедрение научных рекомендаций позволит повысить эффективность учета финансовой деятельности, ее методическое и учетное обеспечения и эффективное управление в сфере финансового управления.

Ключевые слова: учет, финансовая деятельность, предприятие, методы учета, финансовые расходы, финансовые доходы, управления, финансирования.

Abstract. The thesis is devoted to problems of improving the theoretical, methods of accounting and financial activities of enterprises.

Thesis is devoted the problems of perfection of theoretical positions, method and organization of record-keeping of financial activity of industry enterprises. Progress and problem of effective management financial resources trends are investigational by the methods of record-keeping. Economic essence of category is considered «financial activity» and certainly them constituents but certainly their constituents in industry production. Research of organization of registration policy is conducted in relation to financial charges for industry enterprises. On the basis of the conducted

research on separate industry enterprises it is given recommendation in relation to the prospects of development of account of financial activity of industry.

Keywords: account, financial activity, enterprises, methods of account, financial charges, financial profits, managements, financings.